

GÂRLICIU

Localitatea Gârliciu din județul Constanța se află în extremitatea nord-vestică a județului, la o distanță de 18 km nord de cel mai apropiat oraș, Hârșova și la 102 km nord-vest de reședința de județ, Constanța.¹

La nord de comuna Dăeni, județul Tulcea, la sud parțial cu teritoriul comunei Saraiu și parțial cu teritoriul comunei Ciobanu, județul Constanța, la est parțial cu teritoriul comunei Saraiu și Haidaru, iar la vest pe întreaga latură teritorială cu brațul Dunărea Veche(brațul Măcin) care delimitează acest hotar al comunei, de la Insula Mare a Brăilei- începând în amonte cu bifurcația dunăreană și ducând în aval până la satul Agaua.

Ca unitate administrativă de bază din cadrul teritoriului județului Constanța, comuna Gârliciu este constituită ca o singură așezare, iar în ceea ce privește suprafața, se încadrează în așezările mijlocii ale județului totalizând în prezent o suprafață de 5471 ha. De-a lungul anilor suprafața teritorială a comunei a cunoscut anumite variații, astfel la Nicolae T. Negulescu, din anul 1923 aflăm că la acea dată suprafața teritorială a comunei însuma 6062 ha.² În 1954, conform Planului Teritorial Gârliciu elaborat de Ministerul Agriculturii, Direcția Organizarea Teritoriului(nr.97), suprafața crescuse la 6515,2 ha fiind incluse aici și suprafețele provenite din împrăștierea făcută de regele Ferdinand I soldaților ce au luptat în Primul Război Mondial. În 1980, datorită colectivizărilor suprafața comunei ajunsese la 6457 ha.

Comuna este locuită încă din Antichitate, perioada stăpânirii romane a lăsat cele mai numeroase și evidente dovezi ale vieții și activității oamenilor pe teritoriul comunei. În epoca romană, în zona comunei a existat cetatea-port Cius, ale cărei urme se găsesc pe locul numit Asarlâk. Se presupune că cetatea datează de la sfârșitul secolului I d. Hr, din timpul împăratului Vespasian Titus Flavius.

Primele săpături arheologice pe teritoriul cetății Cius au fost efectuate de o echipă de arheologi în frunte cu Grigore Tocilescu. Din cercetările efectuate, cele mai importante dovezi sunt 3 inscripții funerare ale unor veterani stabiliți aici, posesori de pământ.

Localitatea Gârliciu va fi atestată documentar în secolul al XI-lea ca așezare încheagată, deși către sfârșitul năvălirilor barbare(Pecenegii și Cumanii) satul exista. Versiunea potrivit căreia localitatea ar fi putut lua ființă după Războiul Crimeii nu se bazează pe argumente istorice.³

Nu se cunoaște data exactă a înființării satului, dar se presupune că era constituit deja în anul 1730. Dovezi mai amănunțite referitoare la comuna Gârliciu, încep să apară pe vremea ocupației otomane.

Cu privire la numele „Gârlciu”, acesta are la origini mai multe versiuni. Unul dintre numele satului ar fi fost „Garlița”, care ar veni de la numeroase gârle, japșe și bălți. O consemnare a acestei informații o regăsim în lucrarea „Localități, biserici și mănăstiri românești în Dobrogea până la 1878”.⁴

Un bătrân al satului i(Voicu Cazacu) , care avea 91 de ani în 1940 susținea că numele satului a fost dintotdeauna Gârliciu și că numele s-ar trage de la valea de hotar dintre dealul Berteasca și dealul Dăenilor și care are o descizătură semănând cu un gârlciu de groapă. Această ipoteză este preluată și de D. Șandru în cartea „Mocanii în Dobrogea”(p.165). După Iorgu Iordan, originea toponimului Gârliciu are la bază apelativul, „gârlci”, care înseamnă „vale îngustă”.⁵

O precizare despre comuna Gârliciu o regăsim în corespondența lui Ion Ionescu de la Brad și I. Ghica. Astfel, în scrisoarea trimisă de la Măcin la 2/14 iulie 1850, domnitorul I. Ghica arăta că în Gârliciu erau 85 de case, 66 de familii 85 de bărbați, 85 de familii, 160 copii.⁶

Ion Ionescu de la Brad în „*Excursion agricole dans le pleine de la Dobrodja*”, apărută la Constantinopol în 1850, însoțește lucrarea sa de o hartă entnografică, în care sunt indicate prin culori diferite cele 7 naționalități conlocuitoare în satele și orașele din Dobrogea: români, turci, bulgari, lipoveni, tătari, greci și nemți. Comuna Gârliciu figurează numai în culoarea albastră, aici existând numai români.⁷

Tot din documente rezultă și faptul că în anul 1865, elementul mocănesc din Gârliciu a fost întărit prin stabilirea aici a încă 23 de familii, satul extinzându-și astfel vatra spre nord și nord-est.⁸

Din relatările bătrânilor satului mocanii veniți sunt din părțile Sibiului și Brașovului. Există informația potrivit căreia unii ciobani au venit și de pe Valea Prahovei, de prin regiunea Buzăului sau chiar din părțile Moldovei.

Toate recensămintele populației de după Primul Război Mondial indică prezența elementului românesc în totalitate în comuna Gârliciu, cu o evoluție a numărului de locuitori în permanentă creștere. Recensământul din anul 1939 relevă 99,9% români, dintre minorități existând în comună 7 greci și un evreu.⁹

ARHITECTURA TRADIȚIONALĂ DIN DOBROGEA

Evoluția numerică a populației analizate pe o perioadă de 90 de ani pe baza statisticilor comunale

Anul	1912	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Nr. locuitori	1420	1945	2634	2770	2334	1844	1757

Moșia satului are o suprafață totală de 6201 ha, suprafață arabilă: 4802 ha, vii și pepiniere viticole: 55 ha, suprafețe de pădure nu există. Ocupația principală este agricultura însoțită de creșterea animalelor.

Comuna Gârliciu este o așezare de tip „adunat” de formă aproximativ poligonală neregulată, determinată de cadrul geografic bogat alcătuit din lunca favorabilă practicării unor ocupații precum creșterea animalelor, a existenței apei, un pământ propice pentru dezvoltarea agriculturii.

În anul 2003, vatra satului(în intravilan) se întindea pe o suprafață de aproape 200 ha din care, în 1993, era ocupată o suprafață de 130 ha cu un număr de 628 gospodării, iar în anul 2002 pe aceeași suprafață de 130 ha numărul gospodăriilor a crescut la 680. Această creștere a numărului de așezăminte în cadrul aceleiași suprafețe de vatră se explică prin procesul de diviziune din cadrul unor familii, în care urmașii proprietarilor inițiali și-au împărțit între ei curțile și grădinile moștenite, luând astfel naștere așezăminte noi.

În ceea ce privește biserica, aceasta e existat până în anul 1865, în centrul vetrei satului, sub forma unui lăcaș de cult construit din pământ și stuf. Devenind neîncăpătoare, în 1865 s-a încheiat construcția noii biserici cu hramul Sfântul Nicolae, fiind refăcută ulterior în 1902.

În 1879 funcționa școala de băieți, construită din zid de pământ, al cărui prim învățător a fost Dumitru Gavrilesco. Din 1884 începe să funcționeze și școala de fete, construită din piatră, prima învățătoare fiind Ana Cinski.

Majoritatea caselor se înscriu planului trilateral, cu o tindă(sală) și două „case”(odăi), una din odăi era în cele mai multe cazuri „camera curată”, unde erau primiți oaspeții și se țineau hainele de sărbătoare, ștergare.

Spațiul de locuit este dispus liniar și cu acces pe una din laturile lungi, intrarea făcându-se prin tindă. Fundația construcției(temelia) este executată de obicei din piatră, este în marea majoritate joasă(25-30 cm). O sursă a pietrei este cariera de la Saraiu, din Hârșova și din Turcoaia-Măcin. Pe locurile mai joase se făceau „pomosteli”, adică umpluturi de pământ compact, care protejau construcția de inundații. După cel de-al Doilea Război Mondial a început să fie practică și „turnarea” fundațiilor din beton.

oficiale se prezintă conform tabelului de mai jos:

Construcția zidurilor se realiza fie din cocloașe sau ceamur(cocloașe mari de pământ negru sau galben, amestecat cu paie de grâu și apă) sau chirpici (aceeași compoziție de material ca la ceamur, dar modelat în forme dreptunghiulare). Cărămizile erau folosite doar de persoanele înstărite. Pământul era extras din „coaste” de deal, în special din zona satului, pentru aceasta se realiza și clacă.

Tâmplăria și dulgheria se executau în întregime din lemn local (salcâm, plop și salcie) și mai rar se mergea la târg pentru martaci, căpriori, uși, geamuri din lemn de brad sau alte esențe.

Acoperișul era preponderent din stuf și papură, cu execuție specială în „solzi” care facilita scurgerea rapidă a apei și alunecarea ușoară a zăpezii. O dată cu desecarea bălților, învelitoarea a fost construită din tablă, țiglă și cu panouri ondulate din azbo-ciment. Unele case vechi erau acoperite cu „olane”, dar numărul acestora era foarte mic în comuna Gârliciu.

La locuința propriu-zisă poate fi adosată pe una din laturi sau în spatele ei „polata”, care servește drept magazie pentru bunurile alimentare, pentru unelte gospodărești . Separat de casă întâlnim în mod frecvent „chilerul”, o încăpere de dimensiuni reduse care îndeplinește rolul de bucătărie de vară și cămară. În absența chilerului, bucătăria de vară se va face la „cotlon”, un loc special adăpostit, cu sobă din pământ, cu plită.

Alte construcții anexe aflate în gospodării sunt coșarul (grajdul pentru cai), saivanul (adăpost pentru vaci, oi), porumbarul (pentru depozitarea porumbului), hambarul (pentru cereale, făină, mălai), curnicul (cotețul pentru păsări), cocina, cuptorul.

Arhitectura de tip rural a caselor nu prezintă caracteristici care să o individualizeze ca stil. Este de remarcat păstrarea și conservarea caselor cu prispă liberă, a fațadei cu mici coloane care sprijină o arcadă la intrare, balconul și mai întâlnim elemente decorative pe frontispiciul de la intrarea principală, deasupra ușilor sau pe chenarul ferestrelor reprezentând motive geometrice, florale. Casele sunt în general văruiți în alb, iar în partea inferioară a peretelui putem observa „brăul” denumit și „brânele” ca element decorativ, fiind trasat în culori sobre.

Până aproape de începerea războiului (1940-1941) în sat exista un număr mic de bordeie-10-12, alături de construcții noi, în aceeași curte.¹⁰

Aranjamentele interioare ale caselor sunt de ordin tradițional. În trecut casele erau mobilate modest: pat de lemn, adeseori pe picioare înfipite în pardoseală de pământ, cu podină din scândură sau lut, saltea groasă din lână, plapuma(țolul), perne.

„Cuptiorul” din curte este construit dintr-o vatră mai înaltă de pământ, peste care se înalță în formă arcuită(ovoidală) partea acoperitoare. Regăsim numeroase cuptoare în comuna Gârliciu, construite din piatră, lipite cu lut, având forme variate și armonioase.

NOTE

1. ***, *Cartea Verde a Județului Constanța*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2000, p.175.
2. N. T. Negulescu, *Județul Constanța-în anii 1916 și 1922/923*, Tipografia Victoria, Constanța, 1924, p.238.
3. G. Dumitrașcu, *Localități, biserici și mănăstiri românești în Dobrogea, până la 1878*, Editura Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 1996, p.79.
4. *Ibidem*, p 80.
5. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei Române, București, 1963, p. 115.

Din gospodării mai fac parte, în spatele casei, grajduri cu pereții din cocoloașe, învelitoare în două ape din stuf, olană sau țiglă;

- porumbare din stighii de lemn, înălțate pe blocuri din beton.

Casele mai vechi aveau o bucătărie simplă, se gătea sub o vatră, pe pirostii din care pornea o sobă oarbă ce pătrundea în odaia alăturată. Deasupra vetrei pornea în sus un coș foarte larg, de formă pătrată mai îngust la partea de ieșire prin acoperiș.

6. V. Slăvescu, *Correspondența lui Ion Ionescu de la Brad și I. Ghica(1846-1874)*, Monitorul Oficial și Imp., București, 1944.

7. Constantin C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanța, 1966, p. 41.

8. D. Șandru, *Mocanii în Dobrogea*, Editura Cugetarea, București, 1946, p. 91.

9. Arhivele Naționale ale României, Direcția Constanța, Fond Prefectura Județului Constanța, Dosar 17/1939, Fila 7.

10. Ifrim Nicolae, *Monografia localității Gârliciu*, Editura Europolis, Constanța, 2003, p.87.

Gârliciu – Casa nr.1 (foto)

Casa este proprietatea lui Potlog Gheorghe, locuită acum de soția lui Tângan Gheorghe.

Fundația este din piatră, de mici dimensiuni, soclul construit din același material, ulterior tencuit. În ceea ce privește pereții, în toată comuna predomină tehnica „cocoloașelor”(cocoloașe mari de pământ negru sau galben, amestecat cu paie de grâu și apă) care se modelau cu mâna. Pereții sunt tencuiți și văruiți cu alb, având un brâu inferior lat de culoare albastră și un brâu superior de mici dimensiuni cu verde. Șarpanta este din lemn local (salcâm, plop și salcie), iar învelitoarea-din țiglă. Casa datează cu aproximație de la jumătatea secolului al XX-lea, este locuită, iar starea de conservare este bună.

Tipul de plan: Se înscrie în tipul de plan trichelar, cu tindă mediană și două odăi laterale, prezintă o prispă liberă situată doar la fațadă, tencuită, accesul pe prispă se realizează central prin intermediul a trei trepte de zidărie. Prispă este asociată cu șase stâlpi din lemn vopsiți în verde, având capiteluri

traforate cu motive geometrice și fitomorfe. Paziile sunt decorate cu motive geometrice cioplite și traforate. Odăile au aceeași dimensiune cu tinda, camere au podele lutuite, iar tavanele sunt din „cordițe”. Accesul în casă se realizează prin tindă, ușa este din lemnărie vopsită în verde asociată cu geam, încadrată de două ferestre înguste. Odăile sunt luminate de câte o fereastră bipartită cu lemnărie de culoare verde.În spatele casei, pe toată lungimea putem observa o aplecătoare având o ușă de acces și fiind încadrată de câte două ferestre pe fiecare latură. Lemnăria este vopsită cu albastru. Locuința este simetrică, având în spate tot trei încăperi, o bucătărie, o sală și o odaie. Pe latura stângă se mai află o fereastră de mici dimensiuni și pe aceeași latură în dreptul frontonului se vede ușa de la pod. Învelitoarea este în două ape, din țiglă- observăm preponderența țiglei ca material folosit pentru învelitoare. Locuința are fațada orientată spre grădina de flori, paralel cu șoseaua.

Gârliciu – Casa nr.2 (foto)

Casa este proprietatea lui Hender Niculae și Vasilica, cumpărată de la Păun Potlog, frate cu Gheorghe Potlog(situată în vecinătatea casei nr.2).

Fundația este din piatră, de mici dimensiuni, soclul construit din același material, ulterior tencuit. În ceea ce privește pereții, în toată comuna predomină tehnica „cocoloașelor”(cocoloașe mari de pământ negru sau galben, amestecat cu paie de grâu și apă) care se modelau cu mâna. Pereții sunt tencuiți și văruiți cu alb, având un brâu inferior lat de culoare albastră și unul superior, mai îngust, bleu. Șarpanta este din lemn local (salcâm, plop și salcie), iar învelitoarea-din țiglă. Casa datează cu aproximație de la jumătatea secolului al XX-lea, este locuită, iar starea de conservare este bună.

Tipul de plan: Se înscrie în tipul de plan tricelular , cu tindă mediană și două odăi laterale, prezintă o prispă liberă situată doar la fațadă, tencuită,

accesul pe prispă se realizează lateral prin intermediul unei trepte de zidărie. Prisma este asociată cu șase stâlpi din lemn vopsiți în albastru, stâlpi care nu prezintă decorații. Odăile au aceeași dimensiune cu tinda, camere au podele luate, iar tavanele sunt din „cordițe”. Accesul în casă se realizează prin tindă, ușa este din lemnărie vopsită în albastru, asociată în partea superioară cu o fereastră orizontală. Ușa este încadrată de două ferestre înguste, bipartite. Odăile sunt luminate de câte o fereastră tripartită cu lemnărie de culoare albastră. Pe latura din stânga este adosată o altă încăpă, o polată , cu pereți din chirpici, tencuiți cu ciment și văruiți cu ocru, având un brâu de culoare albastră. Încăperea prezintă o singură fereastră bipartită. Învelitoarea este în patru ape din țiglă. Locuința are fațada orientată spre grădina de flori, paralel cu șoseaua. Gardul este din stinghi din lemn vopsite cu alb.

Gârliciu – Casa nr.3 (foto)

Locuință proprietatea lui Gherghișan Nicolae, locuită cu chirie de Mogdan Ghica.

Fundația este din piatră, soclul de mici dimensiuni este din același material fiind lutuit la suprafață și vopsit cu albastru. În ceea ce privește pereții, în toată comuna predomină tehnica „cocoloașelor”(cocoloașe mari de pământ negru sau galben, amestecat cu paie de grâu și apă) care se modelau cu mâna. Pereții văruiți cu alb, având un brâu inferior lat de culoare albastră (doar la fațadă). Șarpanta este din lemn local (salcâm, plop și salcie), iar învelitoarea din țiglă. Casa datează cu aproximație de la începutul secolului al XX-lea, este locuită, iar starea de conservare este bună.

Tipul de plan: Se înscrie în tipul de plan bicelular(cu tindă și o odaie), fiindu-i adosată o bucatărie pe partea dreapta, ieșită în rezalit. Astfel planul este în forma literei „L”, cu prispă dispusă doar

în fața tindei și a odăii. Prisma este asociată cu cinci stâlpi din lemn vopsiți în albastru, cu capiteli traforate. Paziile sunt decorate cu motive geometrice traforate.

Accesul pe prispa parțială se realizează central, în dreptul tindei, prin intermediul unei trepte de zidărie. Accesul în locuință se realizează prin ușa tindei, ușă cu lemnărie de culoare verde asociată în partea superioară cu o fereastră, fiind de asemenea încadrată de două ferestre înguste, bipartite. Odaia este luminată de o fereastră bipartită cu lemnărie în același ton cu fereastra tindei. Accesul în bucatărie se realizează prin intermediul unei uși, prezentând o fereastră lateral, în dreptul prispei. Învelitoarea este în două ape, iar pe latura stângă se poate observa intrarea la pod. În spate- o polată neutilizată. Locuința are fațada orientată spre curte.

Gârliciu - Casa nr.1

Gârliciu – Casa nr.2

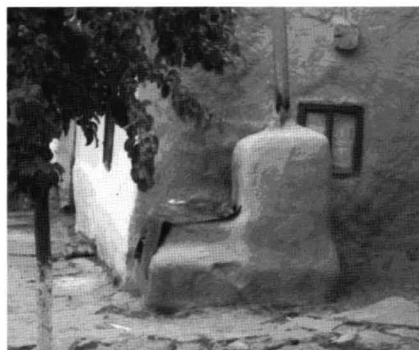

Gârliciu - Casa nr.3

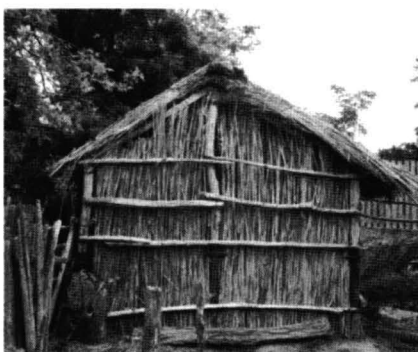
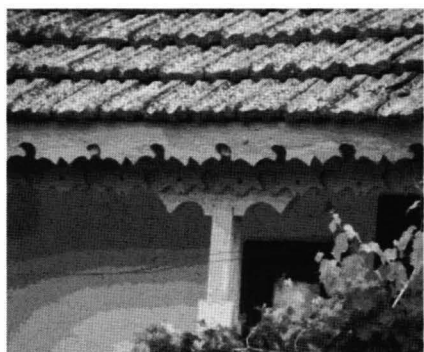

Detaliu streășină

Gârliciu – case și anexe gospodărești

Gârliciu – case și anexe gospodărești